

Förebyggandets konst – utbildning som stöd för kompetent praktik, policy och politik

Charli Eriksson, Håkan Stattin

Charli Eriksson, professor emeritus i folkhälsovetenskap, Institutionen för hälsovetenskaper, Örebro universitet. E-post: charli.eriksson@oru.se
Håkan Stattin, professor i psykologi, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete, Örebro universitet. E-post: hakan.stattin@oru.se

En viktig uppgift för vid akademiska lärosäten är att förmedla aktuell kunskap till praktiker och beslutfattare utanför akademien. Vid Örebro universitet görs detta genom bl.a. Förebyggandets konst – psykisk hälsa bland barn och unga och Förebyggandets konst föräldrastöd. Utmaningen var att ge en aktuell utbildning där träffar på campus och IKT (informations- och kommunikationsteknik) möjliggör deltagande av praktiker och beslutsfattare. Förebyggandets konst föräldrastöd (grund/avancerad nivå) har följts upp efter mer än sex månader. Utbildningen har haft betydelse för tänkandet och handling. Utbildningens uppläggning (distanskurs med två träffar på Örebro universitet, inspelade föreläsningar, praktiska inlämningsuppgifter, litteraturstudier och en avslutande praktikanknuten examinationsuppgift) har varit mycket lyckosam. Genom samarbete med myndigheter, forskare och sakkunniga i Sverige har utbildningarna kunnat vara av hög aktualitet och hög kvalitet.

An important task for academic institutions is disseminating knowledge also to practitioners and decision-makers. Örebro University gives the Art of Prevention - Mental Health among Children and Young People and the Art of Prevention – Parental Support. The challenge was to provide an up-to-date training at campus and ICT (Information and Communications Technology) facilitating the participation of practitioners and policy makers. A follow-up more than six months after the Art of Prevention – Parental Support has been done. The training has been important for thinking and action. Program structure (distance learning with two campus meetings, recorded lectures, practical assignments, literature and practice-based assessment tasks) has been very successful. The program has high relevance and quality due to cooperation with authorities, researchers and experts in Sweden.

Inledning

För att det förebyggande och främjande arbetet skall vara framgångsrikt krävs att det är baserat på kunskap. Detta kräver i sin tur att kunskapsutvecklingen inom området är väl-

utvecklad och omfattar aktuella kunskaper när det gäller fördelning i befolkningen, bestämningsfaktorer, konsekvenser för individ och samhälle, interventionsmetoder och implementering^{1,2}. Ett viktigt led i detta

är att fastställa hur forskningsresultat ska kunna att gå från att vara ord till handling, d.v.s. hur praktiker, strateger och förtroendevalda får tillgång till de bästa tillgängliga kunskaperna och metoderna. Detta var en av utmaningarna som låg bakom utvecklingen av utbildningarna i Förebyggandets konst i Örebro.

Kunskapsbehovet var stort. Gapen mellan forskning och tillämpning behövde överbyggas. Grundutbildningarna betonade i liten grad förebyggande arbete. I början av 2000-talet visade kartläggningar att praktiskt taget alla praktiker inom folkhälsoområdet önskade mer kunskap om vad som skapar hälsa, utvärderingsmetodik, pedagogiska metoder, hur man förebygger sjukdom och epidemiologi³. Detta var en angelägen pedagogisk utmaning.

Den psykiska ohälsan bland barn och unga uppmärksammades⁴. Skolan som arena för förebyggande var en stor insats som Statens folkhälsoinstitut bedrev. Kunskapsöversikter togs fram som visade på samband mellan skola, lärande och psykisk hälsa^{5,6}. Nya satsningar gjordes på kunskapsutveckling inom psykisk hälsa⁷ och föräldrastöd⁸. Kunskapsbasen för förebyggandets konst ökade. Interventionsforskningens framväxt skapade successivt nya möjligheter för utbildningar inom förebyggandets konst. Samverkan kom att utvecklas mellan ämnena psykologi och folkhälsovetenskap vid Örebro universitet.

Strategi

Med stöd från nationella myndigheter (Statens folkhälsoinstitut, Socialsty-

relsen, Folkhälsomyndigheten) planerades och genomfördes uppdragsutbildningar i Förebyggandets konst, baserad på aktuell vetenskap och kunskap inom området. Vi övergav tanken på att erbjuda en föreläsningsserie till förmån för en akademiska utbildning med möjlighet att få högskolepoäng. En central tanke var att ge utbildningar särskilt för deltagare från platser utan akademiska lärosäten. Detta hade tidigare genomförts i utbildningar som *Folkhälsa för kommuner* och *Drogförebyggande arbete*. Målet var att ge en nationell utbildning med deltagare från hela landet och med de bästa föreläsarna inom det aktuella området. Med åren har också deltagarna kunna välja om de vill läsa på grund eller avancerad nivå, vilket varit ett önskemål.

En modifierad distansutbildning planerades med två Campusmöten i Örebro, föreläsningar tillgängliga på orter ute i landet, litteraturstudier, gruppuppgifter med feedback och individuell examinationsuppgift. Uppgifterna, som var stöd för lärandet, omfattade tre kompletterande frågor: hur är situationen i din kommun, vilka insatser görs och hur kan arbetet vidareutvecklas? Den sista var en individuell uppgift.

De pedagogiska strategin var att ge deltagarna aktuell kunskap och möjliggöra reflektioner över den egna praktiken för att vidareutveckla den. Vår syn på kunskap omfattar att veta (teoretisk-vetenskaplig kunskap), att kunna (praktisk produktiv kunskap) och att vara klok (kunskap som praktisk klokhet)⁹. Utbildningen ville ge kunskaper för att kunna prio-

Tabell 1: Kursernas uppdragsgivare och form för distansundervisning.

ÅR	Kurs	Finansiär	Campusträffar	Teknik
2007	Förebyggandets konst – om hälsa, lärande och prevention i skolan	Statens folkhälsoinstitut	4 campusdagar	Telebildföreläsningar, realtid 3 dagar
2008-2009	Förebyggandets konst – hur förebygger vi psykisk ohälsa?	Socialstyrelsen	4 campusdagar	Telebildföreläsningar, realtid 3 dagar
2009-2010	Förebyggandets konst – hur förebygger vi psykisk ohälsa i förskolan och skolan?	Socialstyrelsen	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt
2011	Förebyggandets konst – hur förebygger vi psykisk ohälsa i förskolan och skolan?	Socialstyrelsen	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt
2012	Förebyggandets konst – hur förebygger vi psykisk ohälsa i förskolan och skolan?	Socialstyrelsen	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt
2013	Förebyggandets konst – föräldrastöd	Statens folkhälsoinstitut	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt
2014 VT	Förebyggandets konst – föräldrastöd	Folkhälsomyndigheten	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt
2014 HT	Förebyggandets konst – föräldrastöd	Folkhälsomyndigheten	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt
2015 VT	Förebyggandets konst – föräldrastöd	Folkhälsomyndigheten	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt
2015 HT	Förebyggandets konst – föräldrastöd	Folkhälsomyndigheten	4 campusdagar	Lärplattformen Blackboard, flexibelt

ritera och ge kompetens att handla¹⁰. Kompetens kan definieras som en komplex uppsättning av mätbara färdigheter av kunskap, förmågor och attityder som kan predicera handlande¹¹. Världshälsoorganisationen definierar

kompetens mer precist som kombinationen av kunskap, förmåga och beteende¹². Kompetensbaserad undervisning organiseras kring kompetenser eller fördefinierade färdigheter som lärandemål i kursplanen. Detta

har också rekommenderats för utbildningar inför framtida behov¹³. Genom utbildningen ville vi bidra med nytt vetande, synvänder, metodkunskap och reflekterad praktisk handling.

Utbildningarnas innehåll

Totalt har hitintills 10 kurser om Förebyggandets konst avslutats (Tabell 1). Den första kursen var *Förebyggandets konst – om hälsa, lärande och prevention i skolan*, som genomfördes hösten 2007. Statens folkhälsoinstitut hade fått i uppdrag av regeringen att i samverkan med en rad andra myndigheter förmedla kunskap om de metoder som verkningsfullt kan förstärka det alkohol- och drogförebyggande arbetet i skolorna. På basen av resultaten från svensk och internationell forskning var det möjligt att dra flera grundläggande slutsatser om hur skolans förebyggande arbete kunde stärkas. I samarbete med Örebro universitet inbjöd Statens folkhälsoinstitut till en 5 poängs distansutbildning hösten 2007 om skolbaserade verkningsfulla förebyggande metoder.

Skolans sociala läroplan låg till grund för kursen, där ”Effektiv skola” är målet¹⁴. Frågor som togs upp var hur man förenar kunskapsmål med sociala mål, hur skolan kan få med föräldrar i ett konstruktivt samarbete, hur skolan kan fungera som ett stöd i föräldraskapet, och elevhälsans roll. Kursen gav också exempel på hur man i skolan kan träna sociala emotionella färdigheter på ett strukturerat sätt¹⁵. Skolan som arena för alkohol- och drogförebyggande arbete diskuteras^{16,17}. Kursen gav också färdigheter

i att analysera skolan och närområdet i termer av risk- och skyddsfaktorer samt förståelse för flickors och poj-kars olika livsvillkor¹⁸⁻²⁰.

Målgrupp för utbildningen var kommunala tjänstemän med samordnande uppgifter för kommunens skolor t.ex. skolchefer, områdeschefer, skolledare/rektorer, samordnare inom elevhälsan, förtroendevalda, och verksamma inom området barn/unga och utbildning. Särskilt prioriterades kommuner som anmäler en arbetsgrupp med ca 5 personer från ovanstående befattningar.

Utbildningen fortsatte med fyra kurser med inriktningen *Förebyggandets konst – hur förebygger vi psykisk ohälsa i förskolan och skolan?* Statens folkhälsoinstitut hade avslutat sitt uppdrag Skolan förebygger men Utvecklingscentrum för barns psykiska hälsa (UPP-centrum) vid Socialstyrelsen hade fått regeringens uppdrag att förmedla kunskaper som verkningsfullt kan förstärka arbetet att förebygga psykiska problem bland barn och ungdomar^{21,22}. I samarbete med UPP-centrum genomfördes kurser som gav en ordentlig orientering om vilka väl underbyggda principer, idéer och metoder som kan användas för att förebygga psykosocial problematik bland barn och ungdomar. Kurserna gav ett övergripande perspektiv på psykiska och sociala problem bland ungdomar och försökte besvara den generella frågan Vad kan vi göra för att motverka att psykiska och sociala problem utvecklas? Kursen lärandemål redovisas i Tabell 2.

Föräldrarnas roll för barns utveckling blev under 2000-talet alltmer

Tabell 2: Lärandemål för utbildningar inom Förebyggandets konst.

	Förebygga psykisk ohälsa	Föräldrastöd
Kunskap och förståelse	<ul style="list-style-type: none"> - ha en grundläggande kunskap om unga människors sociala och psykiska anpassning, risker och friskfaktorer samt familjens betydelse; - ha grundläggande kunskap om hälsofrämjande och förebyggande arbete med förskolan och skolan som arena; - känna till metoder som vetenskapligt visat sig ha effekt, när det gäller att skapa arbetsro i förskolan och skolan och stärka elevernas/barnens lärande, sociala kompetens och samhörighet med förskolan och skolan; - ha förståelse för samverkans betydelse i arbetet med att förebygga psykisk ohälsa hos barn och unga i förskola och skola. 	<ul style="list-style-type: none"> - grundläggande kunskap om familjeinriktat hälsofrämjande och förebyggande arbete med familjen som arena; - fördjupad kunskap om barns och ungas hälsa, risk- och skyddsfaktorer och familjens betydelse; - känna till metoder som vetenskapligt visat sig ha effekt för ett kvalitativt och genomarbetat föräldrastöd; - fördjupad kunskap om den nationella strategin för ett utvecklat föräldrastöd ”En vinst för alla” och om barnkonventionen; - känna till metoder och verktyg till hjälp vid planering, implementering, dokumentation och utvärdering av föräldrastödsarbete på lokal och regional nivå; förstå betydelsen av hållbara strukturer och samverkan för att lyckas med föräldrastödjande arbete på lokal och regional nivå.
Färdighet och förmåga	<ul style="list-style-type: none"> - kunna redogöra för grundläggande begrepp och modeller hälsofrämjande och förebyggande insatser inom förskolan och skolan; - analysera förskolan och skolan och närområdet i termer av risk och skyddsfaktorer samt förståelse för flickors och pojkars olika livsvillkor; - ge exempel på hur förskolan och skolan kan bedriva ett verkningsfullt förebyggande arbete mot mobbning, skolk, tidig alkoholdebut och annat normbrytande beteende. 	<ul style="list-style-type: none"> - kunna redogöra för grundläggande begrepp och modeller för hälsofrämjande och förebyggande familjestöd med vetenskapligt stöd; - kunna analysera familjens situation i termer av risk- och skyddsfaktorer; förstå betydelsen av genus, socioekonomiska villkor och etniska faktorer; - kunna redogöra för strategier för framgångsrik marknadsföring av föräldrastödsinsatser; - kunna redogöra för föräldrastödets kostnader och vinster (hälsoekonomi).
Värderingsförmåga och förhållningssätt	<ul style="list-style-type: none"> - argumentera för och medverka i utveckling av systematiska insatser och program för hälsofrämjande och förebyggande insatser. 	<ul style="list-style-type: none"> - kunna argumentera för och medverka i utveckling av systematiska insatser och program för hälsofrämjande och förebyggande föräldrainsatser.

uppmärksammat. Det ledde till en kunskapsöversikt²³, en statlig utredning²⁴ och en nationell strategi²⁵. Basen för genomförande av denna ökades genom de forsknings- och utvecklingssatsningar som staten genomförde. En handbok utvecklades till stöd för det strategiska arbetet inom området²⁶. Medel för stöd till kunskapsförmedling utlystes och vår grupp fick förtroende att genomföra utbildningen *Förebyggandets konst föräldrastöd*. Folkhälsomyndigheten i samarbete med Örebro universitet inbjöd till en distansutbildning om hälsofrämjande och förebyggande familje- och föräldrastöd. Utbildningen vände sig till tjänstemän, praktiker och beslutsfattare inom kommun, landsting, länsstyrelser och ideell sektor samt studenter som ville fördjupa sina kunskaper och få konkreta verktyg för att bedriva ett framgångsrikt föräldrastödsarbete. Lärandemålen för utbildningen redovisas i tabell 2.

Från hösten 2014 kunde utbildningen ges på antingen grundläggande eller avancerad nivå. På den grundläggande nivån gav utbildningen kunskap om risk- och friskfaktorer och om familjens betydelse för barns och ungas hälsa. Kursen utgick ifrån den nationella strategin som hade fokus på ett universellt föräldrastöd. Vidare genomsyrades utbildningen av ett barnrättsperspektiv och det gemensamma, jämställda och jämlika föräldraskapet. Den planerades att ge en kompetensförstärkning och stöd för en lokal utveckling av en samlad strategi för föräldrastöd. Den betonade vikten av samverkan och hållbara strukturer för att erbjuda ett kvalitativt och genom-

arbetat föräldrastöd på lokal och regional nivå.

På den avancerad nivå gav utbildningen en fördjupad teoretisk kunskap om olika föräldrastödande insatser, den internationella forskningen och vetenskapligt skrivande. Genom litteratur, inlämningsuppgifter och seminarier bidrog kursen till en ökad kompetens att identifiera, planera, genomföra och utvärdera föräldra- och familjestödande insatser.

Utbildningarnas genomförande

Genom våra nätverk kunde en rad utmärkta föreläsare engageras. De nationella myndigheterna bidrog i arbetet med marknadsföring och rekrytering av kursdeltagare. De var fyra dagar vid Örebro universitet inom varje kurs (Tabell 1). Dessa användes för föreläsningar, seminarier och nätverkande mellan deltagarna.

Mellan de två campusträffarna var undervisningen på distans med föreläsningar, självstudier av kurslitteratur och ett aktivt deltagande i gruppuppgifter. Under de första två kurserna arrangerades föreläsningar via telebilsändringar i realtid till några orter runt om i landet. Detta var en uppskattad form men ställde stora krav på planering och ekonomi. I de senare kurserna användes lärplattformen Blackboard, vilket möjliggjorde en större flexibilitet för kursdeltagarna. Mycket kursmaterial gjordes tillgängligt via Blackboarden, som uppdaterades successivt under kurserna.

Två återträffar arrangerades för deltagare i utbildningen *Förebyggandets konst föräldrastöd*. Dessa gav påfyllnad

Tabell 3: Deltagare i utbildningarna Förebyggandets konst.

Förebyggandets konst:	År	Totalt	Kvinnor	Män
Om hälsa, lärande och prevention i skolan	2007	94	84	10
Hur förebygger vi psykisk ohälsa?	2008-2009	200	183	17
Hur förebygger vi psykisk ohälsa i förskolan och skolan?	2009-2010	66	51	15
Hur förebygger vi psykisk ohälsa i förskolan och skolan?	2011	77	68	9
Hur förebygger vi psykisk ohälsa i förskolan och skolan?	2012	59	51	8
Föräldrastöd	HT 2013	33	27	6
Föräldrastöd	VT 2014	41	39	2
Föräldrastöd	HT 2014	15	13	2
Föräldrastöd	VT 2015	45	42	3
Föräldrastöd	HT 2015	50	48	2
Totalt		680	606	74

av nya kunskaper och möjlighet till fördjupat nätverkande.

Utbildningarnas resultat och utvärdering

Det var sammanlagt 680 deltagare i kurserna (Tabell 3). Majoriteten av deltagarna var kvinnor (89%). Det var fler deltagare som gick de barn- och ungdomsinriktade kurserna (496 deltagare, 12% män) än de inriktade på föräldrastöd (184 personer, 8%). När deltagarna kunde välja nivå på utbildningen valde två tredjedelar att gå på avancerad nivå. Deltagarna kom från Skåne till Norrbotten. De arbetade inom socialtjänst, förskola och skola, barn- och föräldrastöd, de arbetade med ANDT-förebyggande interventioner och på strategiska positioner i kommuner. En grupp deltagare kom från den idéburna sektorn och några enstaka från privat verksamhet.

I det följande koncentreras redovisningen till kurserna med inriktning på föräldrastöd. Det var omkring 60% av de registrerade som examinerades på kursen och en femtedel fick betyget väl godkänt. Varje kurs utvärderades efter avslutningen genom en elektronisk enkät. Andelen som gav omdömet Mycket bra eller Bra (på en femgradig skala) var när det gäller ett sammanfattande betyg 90%, kursens innehåll svarat mot målen 92%, lärarnas ämneskunnande 95%, lärarnas pedagogiska förmåga 90% och tillgång till information under kursen 89%. Bland de öppna svaren framkom att kursen varit värdefull:

”Kursen har gett mig en god kunskap i ämnet och därmed en mycket bra grund att stå på när vi i vår kommun ska fortsätta arbetet med en lokal plan för föräldrastöd.”

"För mig har kursen varit direkt aktuell och gått hand i hand med mitt arbete, vilket gör att kunskaperna i kurser så som aktuell forskning, litteratur och deltagarnas erfarenheter har kunnat tas tillvara direkt i praktiken. Användbart!"

Flera kursdeltagare menar att kursen gett mycket värdefullt kunskap i frågor som rör föräldrastöd och dess betydelse:

"Kursen har gett mig mycket! har fått mycket värdefull kunskap och 'kött på benen' i frågor om föräldrastöd och dess betydelse. Tack alla som bidragit till det!"

"Att få ta del av de senaste vetenskap och studier, att tankar sätter igång utifrån min profession, att träffa andra som arbetar med föräldrastöd och utbyta erfarenheter. Spännande att utforska sin egen kommun gällande föräldrastöd och att få mer 'kött på benen' för kunna trycka på en utveckling av stödet".

Kursdeltagare lyfte fram kunskap för praktisk tillämpning:

"Att jag kan använda mig av det jag lärt mig i mitt arbete. Förstått hur viktigt det är med teoretiska kunskaper"

"Att jag fått de verktyg jag behöver för att fortsätta att utveckla föräldrastödet i min kommun. Har fått mer kunskap så att det skulle kunna gå att motivera våra politiker att vilja avsätta pengar i vår budget."

"Att vi fick ta del även av implementeringsfaserna och hur man ska genomföra

föräldrastödet för att det ska bli hållbart över tid"

Det ansågs värdefullt att få träffa andra som arbetar med liknande frågor och byta erfarenheter, *nätverkande*. Det bästa med kursen sammanfattades av deltagare på följande sätt:

"Jag tycker att det har varit innehållsrika och lärorika kursdagar med duktiga och kunniga föreläsare. Kursledarna har varit bra med bra upplägg av kursen. De olika uppgifterna vi fick göra känns meningsfulla och användbara i vårt hälsofrämjande och förebyggande arbete, i vår ordinarie verksamhet. Blackboard har varit ett smidigt sätt att söka information, se kursens upplägg och innehåll, lyssna på föreläsningar mm. Smidigt sätt att skicka meddelanden och de uppgifter vi hade"

Det var värdefullt att ta del av synpunkter på kurserna i samband med kursträffar och muntliga och skriftliga utvärderingar. Detta har gjort att kurserna i *Förebyggandets konst* har kunnat vidareutvecklas. Men det riktigt intressanta är om utbildningen haft betydelse för deltagarnas fortsatta verksamhet.

Uppföljning efter kursen Förebyggandets konst föräldrastöd

Under hösten 2015 genomfördes en enkätundersökning till personer som gått de fyra första kurserna i *Förebyggandets konst föräldrastöd*. Vi hade infört en uppföljningsdag där tidigare deltagare inbjöds till Örebro universitet för att under en dag få del av ny kunskap,

utbyta erfarenheter och berätta om sitt arbete på hemmaplan (nov 2014, nov 2015). För att kunna dokumentera vad utbildningen har betytt och vad som hänt i praktiken efter utbildningen ombads kursdeltagare besvara en enkät som riktades till alla som gått någon av de fyra första kurserna inom utbildningen *Förebyggandets konst föräldrastöd*. Enkäten delades ut till deltagarna vid uppföljningsdagen hösten 2015 samt skickades med e-post till andra deltagare som en webbenkät. Enkäten bestod av frågor med fasta svarsalternativ. Deltagarna ombads också dela med sig av sina erfarenheter genom att besvara för dem relevanta öppna frågor.

Det var totalt 53 personer som bevarade enkäten. Omkring en femtedel var 30 år eller yngre, medan två femtedelar var antingen 31-50 år eller äldre. Majoriteten av de svarande var kvinnor och fem män deltog i enkäten.

I detta sammanhang redovisas några centrala resultat från enkäten²⁷. De bekräftar att kursen infriade förväntningarna mycket, något oftare hos dem som läste på avancerad nivå (87% mot 49%). Mycket bra var utbildningens innehåll (69%), återkoppling på uppgifter (65%), föreläsningar (62%), examinationen (56%), litteraturen (54%) medan lägre andel mycket bra återfanns för inlämningsuppgifter (47%) och inspelade föreläsningar (42%).

Ny kunskap och kompetens.

Nära hälften angav att det hade gett mycket, något fler bland dem på avancerad nivå. De som uppgav att de fått

ny kunskap och kompetens (95%) ombads att beskriva på vilket sätt detta skett. Texten i de öppna svaren analyserades kvalitativt och en rad kategorier framkom.

Utbildningen *bekräftade* att man var på rätt väg och den gav nya vinklingar och idéer.

”Bekräftelse på att det vi gör är i rätt riktning, mer argument till varför förebyggande arbete gentemot föräldrar och barn behövs”.

Flera beskrev att de fått *viktig kunskap* som kompletterade deras tidigare kunskaper:

”Kunskap utifrån en ’ny’ infallsvinkel, d.v.s. sociala problem utifrån ett folkhälsoperspektiv, vidare kunskap än från min yrkesbakgrund som socionom där vi är duktiga på att se problem utifrån social eller psykosocial, all psykologisk förståelsegrund”.

Kunskapen var *bred och omfattande* även mer konkreta nya områden:

”Mer insikt i bredden på föräldrastöd och hälsoekonomisk vinning. Mycket kunskaper om marknadsföring. Viktiga nya kunskaper om men också påminnelser om uppföljning och utvärdering”.

Utbildningen *kombinerade teori och praktik*. Forskning och teorier kom närmare praktiken och praktiken kom närmare forskningen:

”En mer sammanhängande bild av föräldrastöd, teoretisk bakgrund och möjligheter att praktisera”.

tema

Det handlade också om att kursen gav *vetenskapligt perspektiv* och *ny forskning* presenterades:

”Även om jag fått till mig mycket tidigare, genom konferenser, gav det en möjlighet att fördjupa sig vetenskapligt. Att få lyssna till aktuell forskning och läsa aktuell forskning samt diskutera denna var värdefullt. Vetenskapligt perspektiv är viktigt att ha”.

Det var också *olika perspektiv* som kombinerades:

”Den gav mig en överblick ur flera perspektiv. Det var väldigt givande att så många yrkeskategorier var involverade i föreläsningarna”.

Kunskap inom *olika metoder* lyftes fram:

”Kunskap om olika typer av föräldrastöd och effekter av dem”.

Lokal kunskap genom inlämningsuppgifterna om den egna kommunen upplevdes som givande:

”En av inlämningsuppgifterna var att kartlägga stödet som fanns i den egna kommunen. Det gav mig en tydligare bild. Det finns mycket bra saker men allt använder man inte och därför glöms det bort”.

”Fick djupare inblick i olika typer av föräldrastöd och sätt att se på det. Gav också en fördjupad kompetens kring hur det ser ut i min egen kommun”.

De nya kunskaperna och kompeten-

serna var viktiga på flera sätt. De hade gett deltagarna nya möjligheter och kompetens att *argumentera*:

”Jag hade mycket praktisk erfarenhet och fick mer kunskap om forskning, och politisk vilja. Så kan jag motivera det vi gör bättre, och sätta det i ett sammanhang”.

Sammanfattningsvis var det ny kunskap och kompetens som utvecklats hos deltagarna genom utbildningens olika moment. Det är uppmanande att konstatera att många deltagare fått ny kunskap – vetenskapligt och praktiskt – som har använts i arbetet med föräldrastöd. Deltagarna har fått ökad trygghet och redskap för att bättre kunna argumentera för och förverkliga föräldrastöd.

Förändrad syn och tankesätt

Två tredjedelar av deltagarna angav att deras syn eller sätt att tänka hade förändrats, något fler bland de som gått avancerad nivå (72 mot 61%).

Utbildningens nytta för deltagarnas arbete

En majoritet ansåg att kursen varit till nytta för arbetet (94%). De som gick kursen på avancerad nivå uppgav oftare att de hade nytta av utbildningen ($p=.01$). Nyttospekter som lyftes fram var bland annat *värdet av kunskapsökningen*:

”Bakgrundsfakta som underlättar för att starta igång projektet”.

Utbildningen *möjliggjorde reflektion* och

samarbete kring föräldrastödet:

”Det gav framförallt tid för reflektion kring fortsatt utveckling av kommunens föräldrastödsarbete”.

Den möjliggjorde att förändringar skedde på hemmaplan:

”Det satte fart på oss och speciellt på våra chefer att börja med föräldragrupper”.

”Det gav mig kraft att kämpa på och arbetet med att utveckla arbetet på vår familjecentral. Vi har utvecklats från föräldrar med barn 0-6 år till att nu vända oss till föräldrar med barn 0-18 år!”

”Till nytta i arbetet med en strategi för goda uppväxtvillkor för barn och unga, ett arbete som tyvärr lades ned innan den var klar. Istället har vi tagit fram en föräldraguide som i och för sig är en form av föräldrastöd”.

Utbildningen var nyttig för att förändra tankesätt och tydliggöra barnrättsperspektivet:

”Förändrat tänk vad gäller föräldrars olika perspektiv på sin föräldraroll”.

”Framst i att driva ett barnrättsperspektiv”.

Utbildningen har också bidragit till att deltagarna får en roll att sprida kunskap:

”I de utvecklingsprojekt som jag har förmån att vara med och driva så märker jag att medarbetare i kommun tar tillvara den kunskap jag besitter”.

Sammanfattningsvis har utbildningen varit av stort värde för deltagarnas arbete genom att den möjliggjorde reflektion, samarbete och förändringar på hemmaplan, i tankesätt och barnperspektiv. Flera framhåller kompetens att motivera, argumentera och sprida kunskap som värdefull.

Har arbetsgivaren tagit tillvara din kompetens/kunskap efter utbildningen?

Hälften av kursdeltagarna som svarat på enkäten tyckte att arbetsgivare tagit tillvara deras kompetens eller kunskap efter utbildningen. En högre andel av de som gått utbildningen på avancerad nivå ansåg att arbetsgivare tagit tillvara den kompetens som utbildningen gett ($p=.02$). Denna aspekt framstod inte lika positiv som de flesta andra aspekterna av utbildningen.

Förändringar på grund av kursen

De allra flesta uppgav att de fått förbättrade kunskaper (90%) och professionell kompetens (86%). Drygt hälften ansåg att deras arbetsmetoder (52%) och lusten att arbeta (57%) förbättrats. Varannan angav att deras förmåga att söka information (50%) och att kritiskt granska förbättrats (49%). Något förre angav att samverkan förbättrats (44%).

Inför framtiden

Enkäten avslutades med frågan: Har du något annat som du vill berätta för oss inför framtida planering och utbildning inom området?

Flera deltagare betonade vikten av att beslutfattare, chefer och politiker får kun-

skap inom området:

”Det absolut viktigaste är att chefer och politiker går kursen. Man får arbeta mycket i motvind när kunskapen saknas uppåt i leden. Lagstadga om föräldrastödsarbete så att alla verksamheter måste ta sitt ansvar. Har förhoppningar om utveckling i framtiden”.

Fortsatt kunskaps- och kompetensstöd önskas:

”Länsstyrelsens föräldrastödsuppdrag vill jag se en fortsättning på med stöd från er med de vetenskapliga perspektiven så att vi fortlöpande på lokal nivå kan hållas uppdaterade med ny forskning och kritiskt tänkande”.

”Fortsätt. Försök verka för att få till mer samarbeta med arena SKOLA – det är stuprör och oupplysta lärare och rektorer i detta ämne. Forskning och kunskap (inom olika vetenskaper) måste befrukta varandra – för barnens skull!”

Ett annat sätt att mäta tillfredsställelsen med kursen är att undersöka om deltagarna har rekommenderat andra att gå utbildningen. Tre fjärdedelar av deltagarna hade gjort det. Det var något högre andel bland de som gått utbildningen på avancerad nivå (Fishers exakta test: $p=.055$). Nästan alla kan tänka sig att rekommendera andra att gå utbildningen.

Avslutande reflektion

Genom den valda strategin för utbildningarna i Förebyggandets konst skapades möjlighet för yrkesverksamma

personer att ta del av ny kunskaper och metoder. Deltagarna har varit mycket nöjda med uppläggningsen som gav möjlighet till reflektion och vidareutveckling av verksamheter på hemmaplan. Att utbildningarna varit akademiska och utvecklats till att ges på både grund och avancerad nivå har ytterligare markerat kvalitetsaspekten i arbetet.

Kurserna har inneburit förändrade synsätt för många deltagare. Inom kurserna inriktade på att förebygga psykisk ohälsa hos barn och unga, kom det promotiva perspektivet att bli en synvända – att se både risk- och skyddsfaktorer ger nya möjligheter. Föräldrastödkurserna har lyft fram ett familjeperspektiv där både mamma, pappa och barn är viktiga delar, som påverkar varandra. Genom att psykologi och folkhälsovetenskap kombineras kommer ett individ- och samhällsperspektiv att korsbefruktas.

Det är uppmuntrande att ta del av erfarenheterna av kursens nytta när det gäller såväl kunskap, tänkande och görande. Denna uppföljning visar på intressanta resultat som kommer att bli föremål för fördjupade analyser och rapportering. Översättning (translation) av forskningsresultat till praktisk verksamhet är ett viktigt forskningsfält, på samma sätt som utvecklingen av kunskapsunderlag och evidens är viktiga i sig. Utan forskning finns inget att förmedla och utan praktik finns inget område för tillämpning.

Det är som vi ser det viktigt med ett långsiktigt arbete och för det behövs kunskapsstöd. Våra erfarenheter av fem kurser i *Förebyggandets konst – förebyggande av psykisk ohälsa hos barn och*

ungdom och fem kurser i *Förebyggandets konst föräldrastöd* har varit mycket positiva. Det finns många engagerade goda forskare och praktiker som gärna medverkar i denna typ av utbildning, som håller hög kvalitet och hög aktualitet när det gäller kunskap och erfarenhet. Stödet från Folkhälsomyndigheten har varit mycket bra. Utbildningssatsningen ingår i den spridningsplan som myndigheten har för att sprida kunskap om den stora satsningen på forskning, utvärdering och utveckling som genomförts. Örebro universitet hade förmånen att få stöd till flera sådana samverkansprojekt med kommuner. En viktig bidragande orsak till att kurserna kunnat hålla kvalitet är att forskningen inom områdena utvecklats på ett spännande sätt. Detta har skapat ett återkommande behov att aktivt arbeta med implementering och spridning av forskningens resultat till praktiker, beslutsfattare och förtroendevalda som har att möta vardagens utmaningar för barn, unga, kvinnor och män. Utbildningen har lyft fram viktiga social- och folkhälsopolitiska perspektiv som ojämlikhet i hälsa, genus- och barnrättsperspektiven. Familjens villkor i dagens samhälle är viktig jordmån för barns och ungdomars utveckling. Stöd i föräldraskapet är ett viktigt område för att uppnå en hållbar samhällsutveckling.

Tack

Denna utbildningssatsning har stötts av Statens folkhälsoinstitut, Socialstyrelsen och Folkhälsomyndigheten. Vi tackar för gott samarbete. Detta hade inte gått att genomföra utan en

rad kurssamordnare, lärare, medverkande föreläsare under campusdagar eller genom inspelningar och teknisk support vid Örebro universitet.

Referenser

1. Eriksson C. Learning and knowledge-production for public health – a review of approaches to evidence-based public health. *Scand J Public Health*, 2000; 28: 298-308.
2. Ferrer-Wreder L, Stattin H, Cass Lorente C, Tubman JG, Adamson L. Framgångsrika preventionsprogram för barn och unga. En forskningsöversikt. Stockholm: Förlagshuset Gothia, 2005.
3. Eriksson C, Aldenberg E, Anderson B, Öhrling S, Winzer R. Kunskap för folkhälsa. Om Folkhälsoinstitutets arbete med att utveckla en kunskapsstrategi. *Socialmedicinsk Tidskrift* 2000; 77 (2): 117-121.
4. Petersen S, Bergström E, Cederblad M, Ivarsson A, Köhler L, Rydell A-M, Stenbeck M, Sundelin C, Hägglöf B. Barns och ungdomars psykiska hälsa i Sverige. En systematisk litteraturöversikt med tonvikt på förändringar över tid. Stockholm: Kungliga Vetenskapsakademien, 2010.
5. Gustafsson J-E, Westling AM, Alin Åkerman B, Eriksson C, Eriksson L, Fischbein S, Granlund M, Gustafsson P, Ljungdahl S, Ogdén T, Persson RS. School, Learning and Mental Health. A systematic review. Stockholm: Kungliga Vetenskapsakademien, 2010.
6. Eriksson, C. Kunskap om hälsa och lärande – en översikt av ett forskningsfält under utveckling. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2012, Lilla Rapportserien 2012:2.
7. Forskningsfinansiärer. Aktuell forskning om barns och ungdomars psykiska hälsa. Stockholm: Formas, Forte, Vetenskapsrådet och VINNOVA, 2014.

tema

- Folkhälsomyndigheten. Slutredovisning av uppdrag kring ett utvecklat föräldrastöd ”Uppdrag att fördela stimulansmedel till utvärdering och utveckling av föräldrastöd”. Stockholm: Folkhälsomyndigheten, (Ärendenummer: 3607/2014–1.1.1), 2014.
- Gustavsson B. Kunskapsfilosofi: Tre kunskapsformer i historisk belysning. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 2000.
- Whittaker PJ, Pegorie M, Read D, Birt CA, Foldspang A. Do academic competencies relate to ‘real life’ public health practice? A report from two exploratory workshops. *E J Public Health* 2010; 20: 8-9.
- Gruppen LD, Mangrulkar RS, Kolars JC. The promise of competency-based education in the health professions for improving global health. *Human Resources for Health* 2012; 10: 43. doi: 10.1186/1478-4491-10-43.
- World Health Organization. The world health report: working together for health. Geneva: World Health Organization, 2006.
- Frenk J, Chen L, Bhutta ZA, Cohen J, Crisp N, Evans T, et al. For the global independent commission on education of health professionals for the 21st century. Health professionals for a new century: transforming education to strengthen health systems in an independent world. *Lancet* 2010; 375: 1137-1138.
- Ogden, T. Skolans mål och möjligheter. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, 2006.
- Kimber, B. Att främja barns och ungdomars utveckling av social och emotionell kompetens: teori och praktisk tillämpning för pedagoger. Solna: Ekelund, 2005.
- Statens folkhälsoinstitut. Skolan kan förebygga. Solna: Statens folkhälsoinstituts metodskrifter för lokalt arbete mot alkohol och narkotika, nr 7, 2007.
- Andréasson S. (red.). Den svenska supen. Nya villkor för alkoholprevention: en kunskapsöversikt. Stockholm: Gothia, 2002.
- Lagerberg D, Sundelin C. Risk och prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat. Stockholm: Gothia & Centrum för utvärdering av socialt arbete, 2000.
- Broberg A, Almqvist K, Tjus T. Klinisk barnpsykologi. Stockholm: Natur och Kultur, 2004.
- Cederblad, M. Från barndom till vuxenliv. En översikt av longitudinell forskning. Stockholm: Gothia; Centrum för utvärdering av socialt arbete, 2003.
- Socialstyrelsen. Barns psykiska hälsa – en utmaning också för förskolan och skolan. Stockholm: Socialstyrelsen, UPP-centrum, 2010.
- Socialstyrelsen. Skolans metoder för att förebygga psykisk ohälsa hos barn. En nationell inventering i grundskolor och gymnasieskolor. Stockholm: Socialstyrelsen, UPP-centrum, 2009; Artikelnr 2009-126-174.
- Bremberg S. (red). Nya verktyg för föräldrar – förslag till nya former av föräldrastöd. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut R2004: 49, 2004.
- Betänkande av föräldrastödsutredningen. Föräldrastöd – en vinst för alla: Nationellt stöd till föräldrar i sitt föräldraskap (SOU 2008:131). Stockholm: Fritzes.
- Regeringskansliet. Nationell strategi för ett utvecklat föräldrastöd En vinst för alla. Västerås: Socialdepartementet, 2009.
- Föräldrar spelar roll. Handbok i lokalt och regionalt föräldrastödsarbete. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut, 2013.
- Eriksson, C. (2016). Redovisning av uppdragsutbildningen Förebyggandets konst föräldrastöd vid Örebro universitet 2013-2015. Örebro: Örebro universitet, 2016; Arbetsrapport inom folkhälsovetenskap 2016:1.